

Kohtulahendite kogumik

EUROOPA KOHTU OTSUS (suurkoda)

26. veebruar 2013*

Euroopa Liidu põhiõiguste harta — Kohaldamisala — Artikkel 51 — Liidu õiguse rakendamine — Liidu omavahendeid kahjustava tegevuse eest karistamine — Artikkel 50 — Ne bis in idem põhimõte — Siseriiklik regulatsioon, mille kohaselt võib ühe ja sama õigusrikkumise eest karistada kahes eraldi menetluses, st haldus- ja kriminaalmenetluses määratava karistusega — Kooskõla

Kohtuasjas C-617/10,

mille ese on ELTL artikli 267 alusel Haparanda tingsrätti (Rootsi) 23. detsembri 2010. aasta otsusega esitatud eelotsusetaotlus, mis saabus Euroopa Kohtusse 27. detsembril 2010, menetluses

Åklagaren

versus

Hans Åkerberg Fransson,

EUROOPA KOHUS (suurkoda),

koosseisus: president V. Skouris, asepresident K. Lenaerts, kodade presidendid A. Tizzano, M. Ilešič, G. Arestis, J. Malenovský, kohtunikud A. Borg Barthet, J.-C. Bonichot, C. Toader, J.-J. Kasel, M. Safjan (ettekandja) ja D. Šváby,

kohtujurist: P. Cruz Villalón,

kohtusekretär: ametnik C. Strömholm,

arvestades kirjalikus menetluses ja 24. jaanuari 2012. aasta kohtuistungil esitatut,

arvestades seisukohti, mille esitasid:

- H. Åkerberg Fransson, esindajad: *advokat* J. Sterner ja professor U. Bernitz,
- Rootsi valitsus, esindajad: A. Falk ja S. Johannesson,
- Tšehhi valitsus, esindajad: M. Smolek ja J. Vlácil,
- Taani valitsus, esindaja: C. Vang,
- Saksamaa valitsus, esindaja: T. Henze,
- Iirimaa, esindaja: D. O'Hagan, keda abistas M. McDowell, SC,

* Kohtumenetluse keel: rootsi.

- Kreeka valitsus, esindajad: K. Paraskevopoulou ja Z. Chatzipavlou,
  - Prantsuse valitsus, esindaja: N. Rouam,
  - Madalmaade valitsus, esindajad: C. Wissels ja J. Langer,
  - Austria valitsus, esindaja: C. Pesendorfer,
  - Euroopa Komisjon, esindajad: R. Lyal ja J. Enegren,
- olles 12. juuni 2012. aasta kohtuistungil ära kuulanud kohtujuristi ettepaneku,
on teinud järgmise

otsuse

- 1 Eelotsusetaotlus käsitleb *ne bis in idem* põhimõtte tõlgendamist liidu õiguses.
- 2 Taotlus esitati Åklagareni (prokurör) ja H. Åkerberg Franssoni vahelises kohtuvaidluses selle üle, kuidas prokurör teostas kriminaalmenetlust maksupettuse asjas.

Õiguslik raamistik

Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsioon

- 3 Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooni lisaprotokolli nr 7, mis kirjutati alla Strasbourgis 22. novembril 1984 (edaspidi „EIÖK lisaprotokoll nr 7”), artikkel 4 „Teistkordse kohtumõistmise ja karistamise keelamine” on sätestatud järgmiselt:

„1. Mitte kellegi üle ei või sama riigi jurisdiktsiooni alusel teist korda kohut mõista ning kedagi ei või kriminaalkorras karistada teo eest, milles ta on juba selle riigi seaduse alusel ja kriminaalmenetluse korras lõplikult õigeks või süüdi mõistetud.

2. Eelmine lõige ei takista menetluse taasalustamist kooskõlas asjaomase riigi seaduse ja kriminaalmenetlusega, kui on tõendeid uutest või äsjailmnunud asjaoludest või kui varasemas menetluses on olnud oluline puudujääk, mis võis asja lahendit mõjustada.

3. Käesoleva artikliga sätestatud kohustuste täitmist ei või [Roomas 4. novembril 1950 allkirjastatud Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooni (edaspidi „EIÖK”)] artikli 15 alusel peatada.”

Liidu õigus

Euroopa Liidu põhiõiguste harta

- 4 Euroopa Liidu põhiõiguste harta (edaspidi „harta”) artikkel 50 „Mitmekordse kohtumõistmise ja karistamise keeld” on sõnastatud järgmiselt:

„Kedagi ei tohi uuesti kohtu alla anda ega karistada kuriteo eest, milles ta on liidu territooriumil seaduse järgi juba lõplikult õigeks või süüdi mõistetud.”

- 5 Harta kohaldamisala määrab kindlaks artikkel 51, mis sätestab:

„1. Harta sätted on subsidiaarsuse põhimõtet arvesse võttes ette nähtud liidu institutsioonidele, organitele ja asutustele ning liikmesriikidele üksnes liidu õiguse kohaldamise korral. Seepärast austavad nad õigusi, järgivad põhimõtteid ning edendavad nende kohaldamist oma asjaomase pädevuse kohaselt, võttes arvesse liidule aluslepingute muudes osades antud volituste piire.

2. Harta ei laienda liidu õiguse reguleerimisala kaugemale senisest pädevusest, ei lisa liidule uusi pädevusvaldkondi ja ülesandeid ega muuda aluslepingute teistes osades määratletud pädevust ja ülesandeid.”

Kuues direktiiv 77/388/EMÜ

- 6 Nõukogu kuuenda 17. mai 1977. aasta direktiivi kumuleerivate käibemaksudega seotud liikmesriikide õigusaktide ühtlustamise kohta – ühine käibemaksusüsteem: ühtne maksubaas (EÜT L 145, lk 1; ELT eriväljaanne 09/01, lk 23, edaspidi „kuues direktiiv”) artikkel 22 sätestab artiklist 28h tulenevas redaktsioonis:

„[...]

4.

- a) Maksukohustuslane esitab deklaratsiooni tähtajaks, mille määravad liikmesriigid. [...]

[...]

8. Liikmesriigid võivad [...] kehtestada maksu nõuetekohaseks kogumiseks ning maksudest kõrvalehoidumise ärahoidmiseks vajalikuks peetavaid muid kohustusi [...]

[...]”

Rootsi õigus

- 7 Skattebrottslageni (maksualaste süütegude seadus, 1971:69) § 2 sätestab:

„Isikut, kes esitab ametiasutustele teadlikult valeandmeid, välja arvatud suuliselt, või jätab neile esitamata deklaratsioonid, kasumiaruanded või muu nõutava teabe ja tekitab nii ohu, et maks jäetakse riigile maksmata või arvutatakse ümber või tagastatakse talle või kolmandale isikule valesti, karistatakse maksupettuse eest kuni kaheaastase vangistusega.”

- 8 Skattebrottslageni artikli 4 kohaselt:

„Kui § 2 kohane süütegu on raske, on tegemist maksupettusega suures ulatuses, mille eest karistatakse vähemalt kuuekuulise kuni kuueaastase vangistusega.

Süüteo raskuse kindlaksmääramisel võetakse eelkõige arvesse, kas see on seotud väga suurte summadega, kas toimepanija kasutas valedokumente või eksitavaid aruandeid või kas tegu oli osaga süstemaatilisest või ulatuslikust või muul viisil eriti ohtlikust kuriteost.

- 9 Taxeringslageni (maksude määramise seadus, 1990:324) 5. peatüki § 1 sätestab:

„Kui maksukohustuslane on esitanud menetluse käigus maksude määramiseks valeandmeid, välja arvatud suuliselt, määratakse talle maksuõiguslik sanktsioon (maksu tõstetakse). Sama kehtib, kui maksukohustuslane on esitanud selliseid andmeid maksustamisega seotud kohtumenetluses ja kui andmed on pärast sisulist uurimist tagasi lükatud.

Andmeid käsitatakse valedena, kui on selge, et maksukohustuslase esitatud andmed on ebaõiged või kui maksukohustuslane on jätnud maksude määramiseks esitamata andmed, mida ta oli kohustatud esitama. Andmeid ei saa käsitada valedena, kui need on koos muu esitatud teabega piisavad õige otsuse tegemiseks. Andmeid ei või valedena käsitada ka juhul, kui need on nii ilmselgelt valed, et neid ei saa otsuse aluseks võtta.”

- 10 Taxeringslageni 5. peatüki § 4 sätestab:

„Valeandmete esitamise korral on maksuõiguslik sanktsioon 40% 1. peatüki § 1 esimese lõigu punktides 1–5 viidatud maksust, mida maksukohustuslane või tema abikaasa ei oleks pidanud maksma, kui valeandmed oleks vastuvõetavaks tunnistatud. Käibemaksu puhul on maksuõiguslik sanktsioon 20% maksust, mis oleks maksukohustuslase kasuks valesti ümber arvutatud.

Kui valeandmed parandati või kui neid oleks saanud parandada Skatteverketile [maksuamet] tavaliselt kättesaadavate tõendavate dokumentide abil, mis olid Skatteverketile kättesaadavad enne finantsaasta novembri lõppu, on maksuõigusliku sanktsiooni suurus 10% või käibemaksu puhul 5%.

- 11 Taxeringslageni 5. peatüki § 14 näeb ette:

„Maksukohustuslane vabastatakse maksuõiguslikust sanktsioonist täielikult või osaliselt, kui ilmnevad vabandatavad vead või väljajätud või kui sanktsiooni määramine täissummas ei oleks muul põhjusel mõistlik. Kui maksukohustuslane vabastatakse sanktsioonist osaliselt, vähendatakse seda poole või veerandini täissummast.

[...]

Kui hinnatakse, kas maksuõigusliku sanktsiooni määramine täissummas ei oleks muul põhjusel mõistlik, võetakse eelkõige arvesse järgmisi asjaolusid:

[...]

- 3) maksukohustuslane on vigade või väljajätmade tõttu toime pannud skattebrottslagenis nimetatud süüteo või temalt on konfiskeeritud kuritegelikul teel saadud tulu brottsbalkeni [karistusseadustik] 36. peatüki § 1b tähenduses.”

Põhikohtuasi ja eelotsuse küsimused

- 12 H. Åkerberg Franssonil paluti ilmuda 9. juunil 2009 Haparanda Tingsrätti (Haparanda esimese astme kohus), et anda selgitusi maksupettuse süüdistuses. Talle esitati süüdistus, mille kohaselt oli ta esitanud oma 2004. ja 2005. aasta maksudeklaratsioonides valeandmeid, mille tõttu jäi riigil saamata osa tulu- ja käibemaksust: 2004. majandusaasta eest 319 143 Rootsi krooni, millest 60 000 Rootsi krooni käibemaksuna, ja 2005. majandusaasta eest 307 633 Rootsi krooni, millest 87 550 Rootsi krooni käibemaksuna. H. Åkerberg Franssoni süüdistati ka selles, et ta jättis aruandeperioodidel oktoober 2004 ja oktoober 2005 esitamata maksudeklaratsioonid tööandja maksete kohta, mille tõttu

jäi sotsiaalkindlustusasutuse arvele laekumata vastavalt 35 690 ja 35 862 Rootsi krooni. Süüdistusakti kohaselt tuli süütegusid käsitada rasketena, sest esiteks olid need seotud väga suurte summadega ja teiseks olid teod toime pandud jätkuva ja ulatusliku kuriteo osana.

- 13 24. mail 2007 tehtud otsusega määras Skatteverket H. Åkerberg Franssonile 2004. maksuaasta eest maksuõigusliku sanktsiooni ettevõtlustulu osas 35 542 Rootsi krooni, käibemaksu osas 4872 Rootsi krooni ja tööandja maksete osas 7138 Rootsi krooni. Skatteverket määras talle sama otsusega ka 2005. maksuaasta eest maksuõigusliku sanktsiooni, mille suurus oli ettevõtlustulu osas 54 240 Rootsi krooni, käibemaksu osas 3255 Rootsi krooni ja tööandja maksete osas 7172 Rootsi krooni. Nendele sanktsioonidele lisaks määrati intress. Sanktsioone ei ole halduskohtus vaidlustatud; 2004. maksuaasta osas möödus tähtaeg 31. detsembril 2010 ja 2005. maksuaasta osas 31. detsembril 2011. Sanktsioonide määramise otsused põhinesid samadel valeandmete esitamise tehiooludel, millele prokurör viitas põhikohtuasja kriminaalmenetluses.
- 14 Eelotsusetaotluse esitanud kohtul tekib küsimus, kas H. Åkerberg Franssoni suhtes algatatud kriminaalmenetlus tuleb lõpetada põhjusel, et teises menetluses on teda samade tegude eest juba karistatud, mis oleks vastuolus EIÖK lisaprotokollis nr 7 artiklis 4 ja harta artiklis 50 sätestatud teistkordse karistamise keeluga.
- 15 Eeltoodut arvestades otsustas Haparanda tingsrätt menetluse peatada ja esitada Euroopa Kohtule järgmised eelotsuse küsimused:
- „1. Rootsi õiguse kohaselt peab liikmesriigi kohus selleks, et jätta kohaldamata siseriiklikud õigusnormid, mille puhul võib kahtlustada [EIÖK] lisaprotokollis nr 7 artiklis 4 sätestatud teistkordse karistamise keelu põhimõtte rikkumist ja seega ka [harta] artikli 50 rikkumist, leidma selge aluse EIÖK-st või Euroopa Inimõiguste Kohtu praktikast. Kas selline siseriiklikus õiguses sätestatud siseriiklike õigusnormide kohaldamata jätmise tingimus on kooskõlas liidu õigusega, eelkõige selle üldpõhimõtetega, sealhulgas liidu õiguse ülimuslikkuse ja vahetu õigusmõju põhimõttega?
  2. Kas kriminaalmenetlus maksupettuse asjas kuulub EIÖK lisaprotokollis nr 7 artiklis 4 ja harta artiklis 50 sätestatud teistkordse karistamise keelu põhimõtte kohaldamisalasse, kui süüdistatavale on eelnevalt määratud haldusmenetluses rahaline karistus (maksuõiguslik sanktsioon) sama valeandmete esitamise juhtumi eest?
  3. Kas teise küsimuse vastust mõjutab asjaolu, et need karistused peavad olema sel viisil koordineeritud, et üldkohtud saaksid kriminaalkorras määratavat karistust vähendada, sest süüdistatavale on samadel valeandmete esitamise tehiooludel määratud ka maksuõiguslik sanktsioon?
  4. Teatavatel asjaoludel võib, vaatamata [...] teistkordse karistamise keelule, olla lubatud määrata uues menetluses täiendavaid karistusi sama teo eest, mida on uuritud ja mille eest isikut on karistatud. Kui teisele küsimusele vastatakse jaatavalt, siis kas teistkordse karistamise keelu kohaselt on eraldi menetlustes mitme karistuse määramise tingimused täidetud, kui viimases menetluses uuritakse juhtumi asjaolusid uuesti ja varasemast menetlusest sõltumatult?
  5. Rootsi süsteem, mille kohaselt samadel maksukelmuse tehiooludel toimub maksuõiguslike sanktsioonide määramine ja kriminaalvastutusele võtmine eraldi menetlustes, on üldistes huvides mitmeti põhjendatud [...]. Kui teisele küsimusele vastatakse jaatavalt, siis kas selline regulatsioon nagu Rootsis on teistkordse karistamise keeluga kooskõlas, kui osutuks võimalikuks kehtestada regulatsioon, mis ei ole selle keeluga vastuolus, loobumata maksuõiguslike sanktsioonide määramisest ja maksualaste süütegude eest kriminaalkorras karistamisest, nii et maksupettuse ajades Skatteverketi ja, kui see on asjakohane, halduskohtute asemel maksuõiguslike sanktsioonide määramise otsuse tegemine antakse üldkohtute pädevusse?”

Euroopa Kohtu pädevus

- 16 Rootsi, Tšehhi ja Taani valitsus, Iirimaa, Madalmaade valitsus ning Euroopa Komisjon väidavad, et eelotsuse küsimused ei ole vastuvõetavad. Nende hinnangul oleks Euroopa Kohus pädev neile küsimustele vastama vaid siis, kui H. Åkerberg Franssonile määratud maksuõiguslike sanktsioonide ja tema suhtes algatatud kriminaalmenetlusega, mida põhikohtuasjas käsitletakse, kohaldataks liidu õigust. Kuid see ei ole nii selles siseriiklikus õigusaktis, mille alusel määrati maksuõiguslikud sanktsioonid, ega ka selles, millel põhineb kriminaalmenetlus. Seega harta artikli 51 lõike 1 kohaselt ei kuulu eespool nimetatud sanktsioonid ja kriminaalmenetlus harta artikliga 50 tagatud *ne bis in idem* põhimõtte kohaldamisalasse.
- 17 Sellega seoses tuleb meenutada, et harta kohaldamisala liikmesriikide tegevuse suhtes on määratletud selle artikli 51 lõikes 1, mille kohaselt on harta sätted ette nähtud liikmesriikidele üksnes liidu õiguse kohaldamise korral.
- 18 Seda harta artiklit toetab ka Euroopa Kohtu praktika selle kohta, mil määral peab liikmesriikide tegevus olema kooskõlas liidu õiguskorras tagatud põhiõigustest tulenevate nõuetega.
- 19 Euroopa Kohtu väljakujunenud kohtupraktikast tuleneb sisuliselt, et liidu õiguskorras tagatud põhiõigused laienevad kõigile liidu õigusega reguleeritud olukordadele, kuid mitte väljapoole niisuguseid olukordi. Selles osas on Euroopa Kohus meenutanud, et ta ei saa siseriiklikke õigusnorme hartat arvestades hinnata, kui need normid ei kuulu liidu õiguse kohaldamisalasse. Seevastu juhul, kui need normid kuuluvad liidu õiguse kohaldamisalasse, peab Euroopa Kohus, kelle poole on pöördutud eelotsuse saamiseks, andma kõik tõlgendamiseks vajalikud juhised, et liikmesriigi kohus saaks hinnata kõnealuste õigusnormide vastavust põhiõigustele, mille kaitse ta tagab (vt selle kohta eelkõige 18. juuni 1991. aasta otsus kohtuasjas C-260/89: ERT, EKL 1991, lk I-2925, punkt 42; 29. mai 1997. aasta otsus kohtuasjas C-299/95: Kremzow, EKL 1997, lk I-2629, punkt 15; 18. detsembri 1997. aasta otsus kohtuasjas C-309/96: Annibaldi, EKL 1997, lk I-7493, punkt 13; 22. oktoobri 2002. aasta otsus kohtuasjas C-94/00: Roquette Frères, EKL 2002, lk I-9011, punkt 25; 18. detsembri 2008. aasta otsus kohtuasjas C-349/07: Sopropé, EKL 2008, lk I-10369, punkt 34; 15. novembri 2011. aasta otsus kohtuasjas C-256/11: Dereci jt, EKL 2011, lk I-11315, punkt 72, ja 7. juuni 2012. aasta otsus kohtuasjas C-27/11: Vinkov, punkt 58).
- 20 Seda liidu põhiõiguste kohaldamisala tõlgendust toetavad selgitused harta artikli 51 kohta, mida tuleb ELL artikli 6 lõike 1 kolmanda lõigu ja harta artikli 52 lõike 7 kohaselt arvesse võtta harta artikli 51 tõlgendamisel (vt selle kohta 22. detsembri 2010. aasta otsus kohtuasjas C-279/09: DEB, EKL 2010, lk I-13849, punkt 32). Nende selgituste kohaselt on „liidu kontekstis määratletud põhiõiguste austamise nõue [...] liikmesriikidele siduv ainult siis, kui nad tegutsevad liidu õiguse reguleerimisalas”.
- 21 Kuna järelikult tuleb hartaga tagatud põhiõigusi kaitsta siis, kui siseriiklik õigusnorm kuulub liidu õiguse kohaldamisalasse, ei saa olla olukorda, mis jääb küll liidu õiguse kohaldamisalasse, ilma et nimetatud põhiõigused kehtiksid. Liidu õiguse kohaldamine tähendab seda, et hartaga tagatud põhiõigused kehtivad.
- 22 Kui aga olukord ei kuulu liidu õiguse kohaldamisalasse, siis puudub Euroopa Kohtul pädevus ning harta osutatud sätted ei saa iseenesest olla selle pädevuse aluseks (vt selle kohta 12. juuli 2012. aasta määrus kohtuasjas C-466/11: Currà jt, punkt 26).
- 23 Need põhjendused vastavad ELL artikli 6 lõikele 1, mille kohaselt ei laienda harta sätted mingil viisil liidu pädevust, mis on määratletud aluslepingutega. Ka harta artikli 51 lõikest 2 tuleneb, et harta ei laienda liidu õiguse reguleerimisala kaugemale liidu pädevusest ega lisa liidule uusi pädevusvaldkondi ja ülesandeid ega muuda aluslepingutes määratletud pädevust ja ülesandeid (vt eespool viidatud kohtuotsus Dereci jt, punkt 71).

- 24 Käesoleval juhul tuleb kõigepealt märkida, et H. Åkerberg Franssonile määratud maksuõiguslikud sanktsioonid ja tema suhtes algatatud kriminaalmenetlus seonduvad osaliselt rikkumistega käibemaksu deklareerimise kohustuse täitmisel.
- 25 Käibemaksu valdkonnas tuleneb esiteks nõukogu 28. novembri 2006. aasta direktiivi 2006/112/EÜ, mis käsitleb ühist käibemaksusüsteemi (ELT L 347, lk 1), artiklist 2, artikli 250 lõikest 1 ja artiklist 273, kuhu on üle võetud kuuenda direktiivi artikli 2 ja artikli 22 lõigete 4 ja 8 sätted selle direktiivi artiklist 28h tulenevas redaktsioonis, ning teiseks ka ELL artikli 4 lõikest 3, et iga liikmesriik on kohustatud võtma kõik meetmed seadusandluse ja halduse tasandil, et tagada oma territooriumil täies ulatuses käibemaksu kogumine ja võidelda maksupettuste vastu (vt 17. juuli 2008. aasta otsus kohtuasjas C-132/06: komisjon vs. Itaalia, EKL 2008, lk I-5457, punktid 37 ja 46).
- 26 Lisaks kohustab ELTL artikkel 325 liikmesriike võitlema kelmuste vastu liidu finantshuve kahjustava ebaseadusliku tõkestavate ja tõhusate meetmetega ning kohustab neid eelkõige võtma liidu finantshuve kahjustavate kelmuste vastu samu meetmeid, mida nad võtavad omaenda finantshuve kahjustavate kelmuste vastu (vt selle kohta 28. oktoobri 2010. aasta otsus kohtuasjas C-367/09: SGS Belgium jt, EKL 2010, lk I-10761, punktid 40–42). Kuna nõukogu 7. juuni 2007. aasta otsuse 2007/436/EÜ, Euratom, Euroopa ühenduste omavahendite süsteemi kohta (ELT L 163, lk 17) artikli 2 lõike 1 kohaselt hõlmavad liidu omavahendid tulusid ühtse määra kohaldamisest kõigi liikmesriikide ühtlustatud käibemaksu arvestusbaaside suhtes, mis määratakse kindlaks kooskõlas liidu õigusnormidega, siis esineb otsene seos kohaldatavat liidu õigust järgides käibemaksutulude kogumise ja vastavate käibemaksu-omavahendite liidu eelarve käsutusse andmise vahel, kuna iga lünk esimesena nimetatud tulude kogumises leiab potentsiaalselt kajastamist teisena nimetatud vahendite vähenemises (vt selle kohta 15. novembri 2011. aasta otsus kohtuasjas C-539/09: komisjon vs. Saksamaa, EKL 2011, lk I-11235, punkt 72).
- 27 Sellest järeldub, et sellised maksuõiguslikud sanktsioonid ja kriminaalmenetlus maksupettuse asjas, nagu põhikohtuasjas süüdistava suhtes rakendati, kuna ta esitas käibemaksuga seoses ebatäpseid andmeid, kujutavad endast direktiivi 2006/112 artikli 2, artikli 250 lõike 1 ja artikli 273 (varem kuuenda direktiivi artiklid 2 ja 22) ja ELTL artikli 325 kohaldamist ning seega liidu õiguse kohaldamist harta artikli 51 lõike 1 tähenduses.
- 28 Seda järeldust ei sea kahtluse alla asjaolu, et siseriiklikke õigusnorme, mis on kõnealuste maksuõiguslike sanktsioonide ja kriminaalmenetluse aluseks, ei võetud vastu direktiivi 2006/112 ülevõtmiseks, kuna nende normide kohaldamisega karistatakse nimetatud direktiivi sätete rikkumise eest ning seega on kohaldamise eesmärk täita aluslepinguga liikmesriikidele pandud kohustust karistada liidu finantshuve kahjustava tegevuse eest tõhusalt.
- 29 Eeltoodud silmas pidades, kui liikmesriigi kohtul palutakse kontrollida niisuguse siseriikliku õigusnormi või meetme kooskõla põhiõigustega, millega – olukorras, kus liikmesriigi tegevus ei ole täiel määral reguleeritud liidu õigusega – rakendatakse seda õigust harta artikli 51 lõike 1 tähenduses, on riigi ametiasutustel ja kohtutel õigus kohaldada põhiõiguste kaitse siseriiklikke standardeid, tingimusel, et see ei kahjusta hartas ette nähtud kaitse taset, nii nagu seda on tõlgendanud Euroopa Kohus, ega liidu õiguse ülimuslikkust, ühtsust ja tõhusust (vt viimati nimetatud aspekti kohta 26. veebruari 2013. aasta otsus kohtuasjas C-399/11: Melloni, punkt 60).
- 30 Kui liikmesriikide kohtutel palutakse tõlgendada harta sätteid, siis on neil võimalus ja teatud juhtudel kohustus esitada vastavalt ELTL artiklile 267 Euroopa Kohtule eelotsusetaotlus.
- 31 Eeltoodud kaalutlustest järeldub, et Euroopa Kohus on pädev vastama esitatud küsimustele ning andma kogu tõlgendamiseks vajaliku materjali, et liikmesriigi kohus saaks hinnata siseriiklike õigusnormide vastavust *ne bis in idem* põhimõttele, mis on sätestatud harta artiklis 50.

Eelotsuse küsimuste analüüs

Teine, kolmas ja neljas küsimus

- 32 Nende küsimustega, mida tuleb käsitleda koos, tahab Haparanda tingsrätt Euroopa Kohtult sisuliselt teada, kas *ne bis in idem* põhimõtet, mis on sätestatud harta artiklis 50, tuleb tõlgendada nii, et see keelab maksupettuses kahtlustatava suhtes kriminaalmenetluse läbiviimise, kui seda isikut on samadel vaeandmete esitamise tehiooludel juba maksuõigusliku sanktsiooniga karistatud.
- 33 Mis puutub harta artiklis 50 sätestatud *ne bis in idem* põhimõtte kohaldamisse seoses kriminaalmenetlusega maksupettuse asjas, mis on põhikohtuasjas arutusel, siis selle põhimõtte kohaldamise eelduseks on see, et meetmed, mis on kahtlustatava suhtes juba jõustunud otsusega võetud, on kriminaalkaristuslikku laadi.
- 34 Sellega seoses tuleb kõigepealt märkida, et harta artikliga 50 ei ole vastuolus, kui liikmesriik näeb käibemaksu deklareerimise kohustuse rikkumistega seonduva samadel tehiooludel põhineva teokoosseisu jaoks ette kombineeritud karistuse maksuõiguslikust sanktsioonist ja kriminaalkaristusest. Liikmesriikidel on selleks, et tagada käibemaksutulu laekumine täies ulatuses ja kaitsta sealjuures liidu finantsõigusi, kohaldatavate karistuste osas valikuvabadus (vt selle kohta 21. septembri 1989. aasta otsus kohtuasjas 68/88: komisjon *vs.* Kreeka, EKL 1989, lk 2965, punkt 24; 7. detsembri 2000. aasta otsus kohtuasjas C-213/99: de Andrade, EKL 2000, lk I-11083, punkt 19, ja 16. oktoobri 2003. aasta otsus kohtuasjas C-91/02: Hannl-Hofstetter, EKL 2003, lk I-12077, punkt 17). Seega võivad need karistused olla nii väärteokaristuse kui ka kriminaalkaristuse vormis või neist kahest kombineeritud. Vaid siis, kui maksuõiguslik sanktsioon on kriminaalkaristuslikku laadi harta artikli 50 tähenduses ning on juba jõustunud, on selle sättega vastuolus algatada sama isiku suhtes samadel tehiooludel kriminaalmenetlus.
- 35 Edasi tuleb meenutada, et maksuõiguslike sanktsioonide kriminaalkaristusliku laadi hindamiseks sobivad kolm kriteeriumi. Esimene kriteerium on rikkumise formaalne liigitus siseriiklikus õiguses, teine on rikkumise laad ning kolmas on selle karistuse laad ja raskusaste, mille asjaomane isik võib saada (5. juuni 2012. aasta otsus kohtuasjas C-489/10: Bonda, punkt 37).
- 36 Eelotsusetaotluse esitanud kohtu ülesandeks on nendest kriteeriumidest lähtudes hinnata, kas on vaja uurida siseriiklikus õiguses ette nähtud maksuõiguslike sanktsioonide ja kriminaalkaristuste kumuleerimist siseriiklikke standardeid silmas pidades käesoleva kohtuotsuse punkti 29 tähenduses, millest tulenevalt võib ta teataval juhul leida, et kumuleerimine on nende standarditega vastuolus, tingimusel et need karistused jäävad tõhusaks, proportsionaalsuseks ja hoiatavaks (vt selle kohta eelkõige eespool viidatud kohtuotsus komisjon *vs.* Kreeka, punkt 24; 10. juuli 1990. aasta otsus kohtuasjas C-326/88: Hansen, EKL 1990, lk I-2911, punkt 17; 30. septembri 2003. aasta otsus kohtuasjas C-167/01: Inspire Art, EKL 2003, lk I-10155, punkt 62; 15. jaanuari 2004. aasta otsus kohtuasjas C-230/01: Penycoed, EKL 2004, lk I-937, punkt 36, ja 3. mai 2005. aasta otsus liidetud kohtuasjades C-387/02, C-391/02 ja C-403/02: Berlusconi jt, EKL 2005, lk I-3565 punkt 65).
- 37 Eeltoodud kaalutlustest tuleneb, et teisele, kolmandale ja neljandale küsimusele tuleb vastata, et *ne bis in idem* põhimõttega, mis on sätestatud harta artiklis 50, ei ole vastuolus, kui liikmesriik näeb käibemaksu deklareerimise kohustuse rikkumistega seonduva samadel tehiooludel põhineva teokoosseisu jaoks ette järjestikku maksuõigusliku sanktsiooni ja kriminaalkaristuse, kui esimene karistus ei ole kriminaalkaristus; viimati nimetatud asjaolu kontrollimine on liikmesriigi kohtu ülesanne.

Viies küsimus

- 38 Oma viienda küsimusega tahab Haparanda tingsrätt Euroopa Kohtult sisuliselt teada, kas harta artikliga 50 tagatud *ne bis in idem* põhimõttega on kooskõlas sellised siseriiklikud õigusnormid, mis lubavad maksupettuse asjades kumuleerida maksuõiguslikke sanktsioone ja kriminaalkaristusi, mille on määranud sama kohtunik.
- 39 Sellega seoses tuleb kõigepealt meenutada, et ELTL artiklis 267 sätestatud menetluses on üksnes asja menetleval ja selle lahendamise eest vastutaval liikmesriigi kohtul kohtuasja eripära arvesse võttes õigus hinnata eelotsuse vajalikkust asjas otsuse langetamiseks ning Euroopa Kohtule esitatavate küsimuste asjakohasust. Järelikult, kui esitatud küsimused puudutavad liidu õiguse tõlgendamist, on Euroopa Kohus reeglina kohustatud otsuse langetama (vt eelkõige 8. septembri 2011. aasta otsus liidetud kohtuasjades C-78/08-C-80/08: *Paint Graphos jt*, EKL 2011, lk I-7611, punkt 30 ja seal viidatud kohtupraktika).
- 40 Eeldusest, et liikmesriigi kohtu esitatud eelotsuse küsimused on asjakohased, saab kõrvale kalduda üksnes erandjuhul, kui on ilmne, et liidu õigusnormi tõlgendamine, mida siseriiklik kohus palub, ei ole mingil viisil seotud põhikohtuasja faktiliste asjaolude või esemega, või ka juhul, kui probleem on hüpoteetiline või kui Euroopa Kohtule ei ole teada vajalikke faktilisi või õiguslikke asjaolusid, et anda tarvilik vastus talle esitatud küsimustele (vt selle kohta eelkõige eespool viidatud kohtuotsus *Paint Graphos jt*, punkt 31 ja seal viidatud kohtupraktika).
- 41 Käesoleval juhul selgub eelotsusetaotlusest, et selline siseriiklik õigusnorm, millele taotluse esitanud kohus viitab, ei ole põhikohtuasja vaidluse suhtes kohaldatav ning sellist normi ei ole käesoleval hetkel Rootsi õiguses.
- 42 Seega tuleb viies küsimus tunnistada vastuvõetamatuks, kuna Euroopa Kohtule ELTL artikli 267 alusel usaldatud ülesanne seisneb liikmesriikide õigusemõistmisele kaasaaitamises, mitte üldistes või hüpoteetilistes küsimustes nõuandvate arvamuste koostamises (vt eelkõige eespool viidatud kohtuotsus *Paint Graphos jt*, punkt 32 ja seal viidatud kohtupraktika).

Esimene küsimus

- 43 Oma esimese küsimusega tahab Haparanda tingsrätt Euroopa Kohtult sisuliselt teada, kas liidu õigusega on kooskõlas selline liikmesriigi kohtupraktika, mille kohaselt peab liikmesriigi kohus jätma kõik EIÕK ja hartaga tagatud põhiõigustega vastuolus olevad õigusnormid kohaldamata tingimusel, et see vastuolu tuleneb selgelt nimetatud õigusaktide sõnastusest või neid käsitlevast kohtupraktikast.
- 44 Mis puutub kõigepealt järeldustesse, mida liikmesriigi kohus peab siseriikliku õiguse ja EIÕK vahelise vastuolu korral tegema, siis tuleb meenutada, et nagu seda kinnitab ELL artikli 6 lõige 3, on EIÕK-ga tagatud põhiõigused liidu õiguse üldpõhimõtted, ning kuigi harta artikli 52 lõige 3 annab hartas sisalduvatele sellistele õigustele, mis vastavad EIÕK-ga tagatud õigustele, sama tähenduse ja ulatuse, mis on neile ette nähtud nimetatud konventsiooniga, ei kujuta see konventsioon endast liidu õigusesse formaalselt integreeritud instrumenti, kuna liit ei ole selle konventsiooniga ühinenud. Järelikult ei reguleeri liidu õigus EIÕK ja liikmesriikide õiguskordade vahelist suhet ega määra kindlaks, millised järeldused peab liikmesriigi kohus tegema juhul, kui konventsiooniga tagatud õigused ja siseriiklik õigusnorm on omavahel vastuolus (vt selle kohta 24. aprilli 2012. aasta otsus kohtuasjas C-571/10: *Kamberaj*, punkt 62).
- 45 Mis järgmiseks puutub järeldustesse, mida liikmesriigi kohus peab siseriiklike õigusnormide ja hartaga tagatud õiguste vahelise vastuolu korral tegema, siis väljakujunenud kohtupraktikast tuleneb, et liikmesriigi kohus, kes on kutsutud oma pädevuse piires kohaldama liidu õigusnorme, on kohustatud tagama nende normide täieliku õigusmõju, jättes vajaduse korral omal algatusel kohaldamata mis

tahes siseriikliku õigusakti sätte, mis on vastuolus liidu õigusega, isegi kui siseriiklik õigusakt on hilisem, ilma et ta peaks taotlema või ootama nende sätete eelnevat tühistamist seadusandlikul teel või muu põhiseadusliku menetluse kaudu (9. märtsi 1978. aasta otsus kohtuasjas 106/77: Simmenthal, EKL 1978, lk 629, punktid 21 ja 24; 19. novembri 2009. aasta otsus kohtuasjas C-314/08: Filipiak, EKL 2009, lk I-11049, punkt 81, ja 22. juuni 2010. aasta otsus liidetud kohtuasjades C-188/10 ja C-189/10: Melki ja Abdeli, EKL 2010, lk I-5667, punkt 43).

- 46 Igasugune siseriikliku õiguskorra säte ning seadusandlik, haldus- ja kohtupraktika, mis võiks kahjustada liidu õiguse toimet sellega, et ei anna liikmesriigi kohtule, kes on pädev sellist õigust kohaldama, volitusi teha selle kohaldamise ajal kõik vajalik, et jätta kohaldamata siseriiklikud õigusnormid, mis võivad takistada liidu normide täielikku toimet, on vastuolus nende nõuetega, mis moodustavad liidu õiguse olemuse (vt eespool viidatud kohtuotsus Melki ja Abdeli, punkt 44 ja seal viidatud kohtupraktika).
- 47 Liiatigi näeb ELTL artikli 267 ette, et liikmesriigi kohus, kes lahendab kohtuasja, mis seondub liidu õigusega, mille mõte või ulatus ei näi olevat selge, võib või teatud juhtudel peab esitama Euroopa Kohtule kõnealust liidu õigusnormi puudutavad tõlgendusküsimused (vt selle kohta 6. oktoobri 1982. aasta otsus kohtuasjas 283/81: Cilfit jt, EKL 1982, lk 3415).
- 48 Sellest tuleneb, et liidu õigusega on vastuolus selline liikmesriigi kohtupraktika, mille kohaselt peab liikmesriigi kohus jätma kõik hartaga tagatud põhiõigustega vastuolus olevad õigusnormid kohaldamata tingimusel, et see vastuolu tuleneb selgelt harta sõnastusest või seda käsitlevast kohtupraktikast, kui see kohtupraktika keelab liikmesriigi kohtul hinnata õigusnormi kooskõla hartaga täiel määral ja vajadusel koostöös Euroopa Kohtuga.
- 49 Arvestades eelnevaid kaalutlusi tuleb esimesele küsimusele vastata, et
- liidu õigus ei reguleeri EIÕK ja liikmesriikide õiguskordade vahelist suhet ega määra kindlaks, millised järeldused peab liikmesriigi kohus tegema juhul, kui konventsiooniga tagatud õigused ja siseriiklik õigusnorm on omavahel vastuolus;
  - liidu õigusega on vastuolus selline liikmesriigi kohtupraktika, mille kohaselt peab liikmesriigi kohus jätma kõik hartaga tagatud põhiõigustega vastuolus olevad õigusnormid kohaldamata tingimusel, et see vastuolu tuleneb selgelt harta sõnastusest või seda käsitlevast kohtupraktikast, kui see kohtupraktika keelab liikmesriigi kohtul hinnata õigusnormi kooskõla hartaga täiel määral ja vajadusel koostöös Euroopa Kohtuga.

Kohtukulud

- 50 Kuna põhikohtuasja poolte jaoks on käesolev menetlus eelotsusetaotluse esitanud kohtus poolelioleva asja üks staadium, otsustab kohtukulude jaotuse siseriiklik kohus. Euroopa Kohtule seisukohtade esitamise seotud kulusid, välja arvatud poolte kohtukulud, ei hüvitata.

Esitatud põhjendustest lähtudes Euroopa Kohus (suurkoda) otsustab:

1. ***Ne bis in idem* põhimõttega, mis on sätestatud Euroopa Liidu põhiõiguste harta artiklis 50, ei ole vastuolus, kui liikmesriik näeb käibemaksu deklareerimise kohustuse rikkumistega seonduva samadel tehiooludel põhineva teokoosseisu jaoks ette järjestikku maksuõigusliku sanktsiooni ja kriminaalkaristuse, kui esimene karistus ei ole kriminaalkaristus; viimati nimetatud asjaolu kontrollimine on liikmesriigi kohtu ülesanne.**

2. Liidu õigus ei reguleeri Roomas 4. novembril 1950 allkirjastatud Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooni ja liikmesriikide õiguskordade vahelist suhet ega määra kindlaks, millised järeldused peab liikmesriigi kohus tegema juhul, kui konventsiooniga tagatud õigused ja siseriiklik õigusnorm on omavahel vastuolus.

Liidu õigusega on vastuolus selline liikmesriigi kohtupraktika, mille kohaselt peab liikmesriigi kohus jätma kõik hartaga tagatud põhiõigustega vastuolus olevad õigusnormid kohaldamata tingimusel, et see vastuolu tuleneb selgelt harta sõnastusest või seda käsitlevast kohtupraktikast, kui see kohtupraktika keelab liikmesriigi kohtul hinnata õigusnormi kooskõla hartaga täiel määral ja vajadusel koostöös Euroopa Liidu Kohtuga.

Allkirjad